

Branko LUKOVAC*

SPOLJNA POLITIKA CRNE GORE U SFRJ, SRJ, SCG I PRIORITETI SPOLJNE POLITIKE CRNE GORE

Sažetak: U hiljadugodišnjoj istoriji Crne Gore najvažniji zadatak njenih vladara na spoljnopolitičkom planu sastojao se u osiguravanju savezništva sa susjedima, ali i u osiguravanju podrške pojedinih sila očuvanju ili obnovi slobode i nezavisnosti zemlje. Sa ravnopravnim statusom i državnošću Crne Gore u okvirima federativne Jugoslavije stvorene na kraju II svjetskog rata, ciljevi njene spoljne politike bili su izraz potrebe da se Crna Gora svestrano razvija i afirmiše, te da se, kroz šire okvire zajedničke države, steknu partneri za takve prioritete zadatke.

Kao nezavisna država, Crna Gora u ovom vremenu teži da ovlada vrijednostima razvijene Evrope i da postane dio evropskih i evroatlantskih integracionih struktura, što bi doprinijelo njenoj sigurnosti i mnogo bržem sveukupnom razvoju. Prioritetno ona teži jačanju mira, stabilnosti, bezbjednosti i saradnje u svom regionu, te unapređivanju odnosa sa susjedima. Važna je saradnja i sa drugim državama mimo Evropske unije. Da bi na tim zadacima bila uspješna, Crna Gora mora dalje unapređivati organizaciju, metode rada i djelovanje Ministarstva vanjskih poslova kao središnjeg organa za predlaganje, sprovođenje i koordinaciju spoljne politike i međunarodne saradnje, koristeći u znatno većoj mjeri dobro iskustvo diplomatije ranije zajedničke države.

Ključne riječi: *spoljna politika Crne Gore, međunarodna saradnja Crne Gore, obnova nezavisnosti*

„JEDAN POGLED NA 40 GODINA SPOLJNE POLITIKE I MEĐUNARODNE SARADNJE CRNE GORE“

Tema ovog priloga je osvrt na razvojni put međunarodne politike i saradnje Crne Gore nakon II svjetskog rata (odnosno ulaska Crne Gore u

---

* Branko Lukovac, ambasador

sastav FNRJ/SFRJ; SRJ; SCG) do obnove njene nezavisnosti i napredovanja prema evropskim i evroatlantskim integracijama. Takođe, biće riječi o tome koliko je važan i prisutan kontinuitet, koliko se koriste vrijednosti i dometi nasljeđa (tekovina naročito zajedničke politike i postignuća iz vremena SFRJ), te šta se vidi kao potreba da se raniji zajednički okvir i njegove vrijednosti više koriste u vremenu pred nama.

Rašireno je uvjerenje da je poslijeratna Jugoslavija (FNRJ/SFRJ) imala jednu od najboljih spoljnih politika i diplomatija, čime je stekla široku političku i ekonomsku podršku državi i njenom razvoju nakon II svjetskog rata — suočenu sa pritiscima i prijetnjama Staljina, SSSR i VU. Jugoslavija je igrala jednu od najznačajnijih uloga u stvaranju i u vođenju Pokreta nesvrstanih, te je tako zavrijedila veliki ugled i uticaj u svijetu. Bila je uvaženi činilac u Ujedinjenim nacijama u borbi za mir, dekolonizaciju, razoružanje i razvoj nerazvijenih. Igrala je aktivnu ulogu u razvoju projekta evropske bezbjednosti i saradnje (KEBS). U ranoj fazi je postigla *sui generis* sporazum sa Evropskom ekonomskom zajednicom, čime je izgradila status ozbiljnog kandidata za članstvo u toj organizaciji. To su samo neki od pokazatelja vrijednosti njene spoljne politike.

Takva njena politika i ugled pružili su pogodnu priliku svim njenim federalnim jedinicama (pa i Crnoj Gori) da koriste položaj i uticaj Jugoslavije za vlastiti razvoj, bilo da je riječ o pomoći bespovratnim ili veoma povoljnim kreditima, povezanosti sa značajnim inostranim kompanijama i poslovnim partnerima, usavršavanjem kadrova na prestižnim univerzitetima i drugim institucijama ili povjerenju našim firmama koje su dobijale krupne projekte u mnogim zemljama, naročito onima u razvoju.

Ustavom iz 1974. godine stvorena je mogućnost da republike započnu sopstvenu međunarodnu saradnju sa federalnim jedinicama, pokrajinama i oblastima drugih država, što je uslovalo formiranje državnih organa za međunarodne odnose i njihovo još aktivnije učesće u procesima građenja i realizacije spoljne politike i međunarodne saradnje Jugoslavije (uključujući i angažovanje njihovih kadrova u federalnim institucijama spoljne politike i međunarodne saradnje, kao i u diplomatskoj službi SFRJ).

Crna Gora je tek 5 godina kasnije (1979. godine) formirala takav državni organ (Republički komitet za odnose sa inostranstvom), u prvom redu zbog potrebe da podstiče i koordinira široku međunarodnu podršku naporima za obnovu crnogorske infrastrukture nakon razornog zemljotresa 1979. godine. Uz taj prioritetni zadatak, ovaj organ — kao preteča

kasnijem Ministarstvu inostranih (vanjskih) poslova — angažovao se na uspostavljanju saradnje Crne Gore sa nizom federalnih jedinica i pokrajina drugih država (Rusija, Jermenija, Baden-Virtemberg, Hamburg, Bremen, Pulja, Gui Džo i dr.), ali i na realizovanju uzajamnih posjeta na najvišem nivou. Sve to je veoma mnogo pomoglo naučnotehničkom, tehnološkom, mnogostranom povezivanju i saradnji privreda, naučnostručnih institucija, institucija kulture, sporta i dr. Važan zadatak bio je kvalitetno učešće Crne Gore u federalnim organima SFRJ, gdje se dogovarala i usaglašavala spoljna politika i međunarodna saradnja, te obavljala selekcija kadrova za rad u tim organima i diplomatsko-konzularnim predstavništvima SFRJ.

Ta prva decenija djelovanja institucija formiranih za dogovaranje i sprovođenje sopstvene međunarodne saradnje obilježena je veoma razgrnatim međunarodnim odnosima Crne Gore koji su značajno pomogli njenom privrednom, naučnotehničkom (ali i sveukupnom) razvoju, zatim — organizovanijem djelovanju u saveznim institucijama, organizovanijem radu sa kadrovima iz Crne Gore u saveznim organima i diplomatsko-konzularnim predstavništvima, stvaranju vlastite kadrovske osnove za te poslove u Crnoj Gori, kao i u saveznim organima i u diplomatsko-konzularnim predstavništvima.

Nažalost, naredna decenija — koju je obilježila tijesna povezanost Crne Gore sa tzv. antibirokratskom revolucijom, politikom mržnje i ratova, te razbijanjem zajedničke države — protekla je u sankcijama i u međunarodnoj izolaciji SRJ čiji je dio bila Crna Gora, te traženju puteva i načina funkcionisanja privrede i ukupnog života države i društva u takvim uslovima. Aranžmani koji su u vezi sa tim rađeni bili su često povod za sumnje pojedinih država i međunarodnih institucija u involviranost institucija i pojedina Crne Gore u nelegalne poslove. U svakom slučaju, ova faza razvoja Crne Gore, njene povezanosti sa tadašnjom politikom Srbije, njene međunarodne saradnje i diplomatske aktivnosti — ostavila je duboke negativne posljedice na njen istorijski put, njen sveukupni razvoj i ugled u svijetu.

Zaokret u državnoj politici Crne Gore (do kojeg je došlo krajem 1997. i u 1998. godini), odnosno razlaz sa tadašnjom politikom Srbije i okretanje prema Zapadu, nailazio je na sve veću podršku međunarodne zajednice, te je Crna Gora, iako je i dalje bila dio SRJ, pozivana i prihvatana kao partner i podržavani su njeni napor da samostalno artikuliše i sprovodi svoju spoljnu politiku; takođe, omogućeno joj je da bude korisnik Pakta stabilnosti Jugoistočne Evrope, važnog projekta EU za jačanje saradnje

među državama Jugoistočne Evrope. Njena intenzivna međunarodna saradnja sa vodećim zapadnim državama, ali i sa susjedima, djelovanje kroz Savjet bezbjednosti UN, doprinijeli su da se ona jasno distancira od tadašnje politike Srbije, te da međunarodni faktori sve više prihvataju i podržavaju njenu spoljnu politiku.

Predsjednički izbori u SRJ septembra 2000. godine i pobjeda DOS-a u Srbiji bili su prilika da sa novim rukovodstvom Srbije Crna Gora pokuša dogovoriti drugačiji osnov i okvir odnosa Crne Gore i Srbije — savez nezavisnih država. To nije naišlo na podršku novog rukovodstva Srbije, budući da su težili očuvanju SRJ. EU je tada stala na stranu nove vlasti Srbije, te je njeno posredovanje (H. Solana) dovelo do kompromisa u obliku Državne zajednice Srbije i Crne Gore, pošto je Crna Gora prihvatila da se radi toga do daljeg odloži referendum Crne Gore o nezavisnosti čije je održavanje planirano za 2001/2002. godinu. Zanimljivo je da je Crna Gora tada uživala znatno veću podršku kod SAD nego kod EU (koja je bila protiv njenog opredjeljenja za nezavisnost i namjere da u tom cilju organizuje referendum). Znatnu podršku takvom opredjeljenju Crne Gore pružale su susjedne zemlje i brojne organizacije iseljenika iz Crne Gore u susjedstvu, kao i širom Evrope, SAD, LA i Australije.

Pripreme, tok i ishod referenduma o nezavisnosti 21. 5. 2006. godine, uz političko i diplomatsko angažovanje Crne Gore, učinili su da se u rekordnom roku dobije priznanje nezavisnosti, uspostave diplomatski odnosi sa velikim brojem država i međunarodnih organizacija, osigura članstvo u UN i drugim međunarodnim organizacijama, te da se otvori proces stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji. Crna Gora je na taj način nagrađena za demokratski i miran referendum; željelo se, uz to, što prije zatvoriti jedno potencijalno krizno žarište u nemirnom regionu Balkana.

U ovih 12 godina od obnove nezavisnosti Crna Gora je prešla dug put, afirmišući se kao stabilna država, država koja je u ovom periodu uspjela da znatno unaprijedi odnose sa Srbijom i svim drugim susjedima, da bude aktivan činilac razvoja regionalne saradnje, da na svom putu ispunjavanja uslova za evropske i evroatlantske integracije postane članica NATO-a i da, od svih zemalja JIE, najviše odmakne u pregovorima sa EU. Premda, kao i drugdje, diplomatski angažman sve više realizuju predsjednici države, vlade, parlamenta, uz MVP (tzv. Samit diplomatija), Crna Gora ubrzano razvija Ministarstvo vanjskih poslova i diplomatsko-konzularnu mrežu u inostranstvu kako bi mogla uspješno odgovoriti ambicioznim

zadacima — kako na putu integracija, tako i na putu promocije mogućnosti i interesa za privlačenje inostranih investitora u prioritentnim razvojnim granama.

Spoljnopolitičko djelovanje Crne Gore u narednom periodu biće obilježeno naporima u više pravaca:

a) da dosljednim i efikasnim sprovođenjem reformi, osvajanjem i primjenom evropskih demokratskih vrijednosti i standarda, uspješno dovrši pregovore o svim pregovaračkim poglavljima i, po mogućnosti, do 2025. postane članica Evropske unije (ukoliko političke okolnosti u vezi sa EU budu išle u prilog politici proširenja);

b) da punu pažnju posveti daljem razvoju i unapređivanju odnosa sa susjedima, u prvom redu sa državama nastalim iz ranije SFRJ, aktivno doprinoseći rješavanju otvorenih problema, ali i miru, stabilnosti, bezbjednosti — te širenju i jačanju regionalnih okvira saradnje uz korišćenje dobrih iskustava drugih (poput Nordijske, Baltičke, Beneluks i Višegradske grupe);

c) da se održavaju i unapređuju odnosi i saradnja sa drugim, vanevropskim partnerima, kako velikim i uticajnim državama (poput SAD, Kine, Rusije), tako i sa svim drugim državama i grupacijama država, da odnos sa njima počiva na načelima ravnopravnosti i uzajamne koristi, uz valorizaciju nekih tekovina i prednosti ostvarenih u okvirima spoljne politike SFRJ.

Od velike važnosti je značajnije unapređenje organizacija, rad i djelovanje Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore kao središnjeg, najvažnijeg organa za planiranje, predlaganje i sprovođenje strategije, te programa i zadataka Crne Gore na spoljnopolitičkom planu i u međunarodnoj saradnji (ono organizuje, koordinira i usmjerava djelatnost diplomatsko-konzularnih predstavništava Crne Gore u inostranstvu i održava kontakte sa predstavništvima drugih država i međunarodnih organizacija u Crnoj Gori). Pri tome, treba mnogo više koristiti dobra iskustva iz ranijeg perioda kada je diplomatija zajedničke države SFRJ bila jedna od najboljih u svjetskim razmjerama, pravila njene organizacije i funkcionisanja u zemlji i u inostranstvu, kriterijume prijema i napredovanja u službi koji važe kako za karijernu diplomatiju, tako i za angažovanje najboljih naučnih i kulturnih radnika, privrednika i javnih ličnosti na odgovarajućim zadacima u zemlji i inostranstvu.

Konačno, spoljna politika i međunarodna saradnja, generalno i u Crnoj Gori, ima sve veći značaj za razvoj cjelokupnog društva jer se taj razvoj odvija u sve više povezanom i međuzavisnom svijetu. Otuda spoljna

politika i međunarodna saradnja Crne Gore, kao i institucije koje su na tom poslu angažovane, treba da budu u mnogo većoj mjeri otvorene prema javnosti Crne Gore i mnogim institucijama nauke, obrazovanja, kulture, privrede, građanskim organizacijama, lokalnim zajednicama — kako bi učestvovala i doprinosila procesima dogovaranja i sprovođenja njene spoljne politike i međunarodne saradnje. Bilo bi, uz to, od značaja da se, udruženim naporima akademske zajednice, nevladinih organizacija i državnih institucija, formira institucija koja će se baviti istraživanjima kretanja u međunarodnim odnosima na regionalnom i najširem svjetskom planu i koja će pružati validan naučnostručni doprinos promišljanju, planiranju i sprovođenju spoljnopolitičkih strategija, planova i programa.

Branko LUKOVAC

FOREIGN POLICY OF MONTENEGRO WITHIN SFRJ, SRJ, SCG AND THE
PRIORITIES OF FOREIGN POLICY OF MONTENEGRO

Summary

The most important tasks of the leaders of Montenegro, in her millennium long history, the most important task of the leaders of Montenegro in foreign policy area, were to build alliance with her neighbours and support of various powers in order to protect or restore freedom and independence of the country. With equal status and statehood in the framework of the federative Yugoslavia, created at the end of WW2, the aims of foreign policy of Montenegro were related to the needs to promote and develop the country in all fields and, in such a wider framework of common state, to obtain partners for such interests.

As independent state, Montenegro in present time strives to acquire values and standards of develop Europe and to become part of European and Euro-atlantic integration structures, that would contribute to her security and much faster overall development. As a matter of priority, Montenegro aims to strengthening of peace, stability, security in her sub-region, as well as further improvement of relations with her neighbours. Of importance is also cooperation with countries not belonging to EU. In order to successfully achieve that, Montenegro has to further enhance organization, working methods and activity of its Ministry for foreign affairs, which is central institution for proposing, implementing and coordinating of foreign policy and international cooperation, by using much more good experiences of the diplomacy of former common state.

Key Words: *Foreign policy of Montenegro, International cooperation of Montenegro, restoration of independence*